

Rood is geen groen

Of: zou de rechter ook door rood hebben gereden?

In de rechtspraak worden grote en kleine zaken berecht, die vaak nauw verbonden zijn met de plaats van handeling. In de rubriek 'De Vindplaats' keren leden van onze redactie of gastschrijvers terug naar de plaats van handeling in een soms meer, soms minder geruchtmakende zaak. Foto's tonen de vindplaats en een toelichting memoreert de uitspraak.

J.S. NAN

Wie heeft niet vertwijfeld voor een rood verkeerslicht gestaan, als er in geen velden of wegen een andere verkeersdeelnemer te bekennen is? U als rechter vast niet, hoewel ... ook sommige rechters lopen door rood. Burgerlijke ongehoorzaamheid en de strafwet gaan niet samen. Dat blijkt ook uit het arrest HR 22 mei 1984, NJ 1985, 153, m.nt. Th.W. van Veen. Hoewel juridisch geen paretje, geven de feiten van de zaak wel aanleiding er in deze rubriek aandacht aan te besteden.

Juridische relevantie; de gelding van de wet

Ten laste van de verdachte, ene Carl Ernst Friedrich L., geboren op 24 september 1919 te Amsterdam, wonende te Zaandam, was door de rechtbank Amsterdam in hoger beroep bewezen verklaard dat hij:

"... op 12 nov. 1980 te Amsterdam als bestuurder van een vierwielig motorvoertuig daarmede rijdende over de voor het openbaar verkeer openstaande weg de Johan van Hasseltweg ter hoogte van de kruising van deze weg met de voor het openbaar verkeer openstaande weg de toerit van de Johan van Hasseltweg vanaf de Nieuwe Leeuwarderweg, geen gevolg heeft gegeven aan een verkeersteken als bedoeld in het Reglement Verkeersregels en Verkeerstekens, immers niet is gestopt voor de aldaar aanwezige stopstreep toen ter plaatse een driekleurig verkeerslicht in zijn richting rood licht uitstraalde."

Verbalisanten Pathuis en Witter, kennelijk al scherp in de schemering, hadden tegen hem proces-verbaal opgemaakt wegens het door rood rijden. L. deed onder meer een beroep op psychische overmacht, omdat van hem niet gevergd kon worden weerstand te bieden tegen de drang om in de vroege ochtend, in geval van een verlaten kruispunt, door rood te rijden. Bij de kantonrechter te Amsterdam vangt hij bot. Officier van justitie mr. Nunnink-

Foto: J.S. Nan

hoven¹ was het in appel evenmin met hem eens en de rechtbank (mrs. Cnoop Koopmans, Bosma en Marring) maakte in haar vonnis van 13 april 1983 weinig woorden vuil aan het beroep op psychische overmacht (art. 40 WvSr). Volgens de rechtbank leverde een innerlijke drang voortvloeiende uit eigen opvattingen van verdachte omtrent de zin van wettelijke voorschriften geen overmacht op. L. werd veroordeeld tot een geldboete van f 110,= (subsidiar drie dagen hechtenis).

L. wierp in cassatie de kwestie van de onredelijkheid van de werking van verkeerslichten ten tijde van een incurant verkeersaanbod nogmaals op. Volgens hem ging het dan om "feestverlichting". Zijn betoeg in cassatie hield onder meer in:

¹ Thans raadshere in het Hof Arnhem. Hij kon zich deze zaak echter niet meer herinneren.

“Er moge op goede gronden worden verondersteld, dat de mens in het algemeen geen weerstand zal bieden c.q. gevolg kan geven aan elke drang en elke dwang, zolang deze redelijk en begrijpelijk zijn. Onder het hoofd: ‘Ten aanzien van de verdediging’, op p. 2 van zijn pleitnota wijst verdachte er dan ook op, dat als eerste voorwaarde van een oordeelsvorming geldt, dat de verdachte tegen een geldige, nauwkeurig omschreven, redelijke en vooral begrijpelijke wet heeft gehandeld.

De innerlijke drang tot handelen des verdachten vloeide niet voort uit eigen opvattingen omtrent de zin van wettelijk in gebruik zijnde voorschriften, doch werd in feite veroorzaakt door frustrerende omstandigheden, voortvloeiende uit verkeerde toepassing der wet, c.q. wettige voorschriften door lagere overheden, c.q. overheidsdienaren. Ergo vorderden laatstgenoemden van verdachte, onder hierboven genoemde omstandigheden, te gehoorzamen, waartoe naar het gevoel van verdachte een mate van discipline (veelal aangeduid als ‘kadaverdiscipline’) van hem werd geeist die verdachte niet vermag op te brengen, zonder zichzelf en zijn zelfrespect geweld aan te doen.”

De Hoge Raad oordeelde dat de overweging van de rechtbank rechtens onjuist noch onbegrijpelijk was en voegde daaraan nog toe dat *“in de middelen wordt miskend dat het een weggebruiker niet vrijstaat geen gevolg te geven aan het (...) geldende gebod op grond van zijn opvatting dat de desbetreffende verkeerslichten ten onrechte ook ‘s nachts bij een gering verkeersaanbod in werking zijn”*. Wet is wet.

De strafrechter krijgt wel vaker met burgerlijke ongehoorzaamheid te maken. Zo ontsprongen enkele Leidse studenten van de ‘Aktiegroep MOB’ begin jaren zeventig de dans, toen zij lokaalvredebreuk pleegden om aandacht te vragen voor problemen bij de behandeling van psychisch gestoorde kinderen door het Medisch Opvoedkundig Bureau.² De Haagse politierechter achtte die actie niet wederrechtelijk, omdat het volgens hem zou gaan om een begrijpelijke actie in overeenstemming met de eisen die in het proefschrift van Schuyt³ waren geformuleerd, te weten de gewetensvolheid van de actie, de betekenissen tusschen de actie en het nagestreefde doel, de afweging van het door de actie gediende rechtsgoed tegen het daardoor getroffen rechtsgoed, de openlijkheid van de actie, het vrijwillig meewerken aan arrestatie en vervolging, de vraag of tevoren in voldoende mate is gebruikgemaakt van andere legale middelen en de geweldloosheid van de actie en het zo veel mogelijk respecteren van de rechten van anderen.

Een actie in de jaren tachtig tegen het plaatsen van kruisraketten kon op minder begrip rekenen. De Hoge Raad overwoog in die zaak dat *“indien een politieke overtuiging in de openbaarheid wordt gebracht door middel van het begaan van een strafbaar feit, het strafbare karakter aan dat feit niet wordt ontnomen door ‘de brede steun en het nog bredere begrip’ welke die aktie mocht ondervinden”*.⁴ Van Veen schrijft in zijn noot onder HR 8 juni 1982, NJ 1983, 103, betreffende een dienstweigeraar (die achttien maanden lik kreeg), over burgerlijke ongehoorzaamheid dan ook het volgende:

“Het feit, dat men het fundamenteel oneens is met een wet kan geen strafuitsluitingsgrond opleveren. Iedere burger is vrij om kritiek uit te oefenen

op bestaande wetten en te pleiten voor verandering. Geen burger staat het vrij de bestaande wetten niet na te leven. Tenzij in een bijzondere, onverwachte en door de wetgever niet voorziene omstandigheid, waarin het naleven van een voorschrift van een normaal mens in redelijkheid niet meer geveerd kan worden.”

Wat het onderhavige arrest zo leuk maakt, is de steun die klager L. krijgt van advocaat-generaal Leijten. Zij het in niet-juridische zin, omdat ook Leijten – vanzelfsprekend – concludeert tot verwerping van het beroep. De advocaat-generaal kan echter enig begrip voor L. niet onder stoelen of banken schuiven:

“Ik acht dit een belangrijke zaak omdat daarin het rudimentaire verlangen naar anarchisme, dat in (welhaast) ieder onzer sluimert, gestalte krijgt. Wie heeft niet bedremmeld tot bedonderd, met zich zelf geen raad wetend van schaamte (het is inderdaad een zaak die met zelfrespect heeft uit te staan) staan wachten voor een rood licht, zeker wetend dat dit voor niets en onnozel was, omdat er gelet op het uur of andere omstandigheden in de verste verte geen ander verkeer was te bespeuren. En wie heeft uiteindelijk steeds aan de verleiding kunnen weerstaan om aan die bespottelijke vertoning een eind te maken door – desnoods met van dat rode licht afgewende ogen – het stopteken te negeren? Thans vertellen de autoriteiten te Nijmegen, dat – ter bezuiniging, niet tot herstel van zelfrespect – een groot aantal voetgangersverkeerslichten zullen worden opgeheven en dat dat niet op bezwaren stuit omdat de volwassenen zich aan die lichten absoluut niets gelegen laten liggen. En onlangs nam ik kennis van een (overigens niet meer teruggevonden) wetenschappelijk aandoend artikel waarin met klem en niet zonder overtuigingskracht werd betoogd, dat het negeren van stoplichten en andere burgerlijke

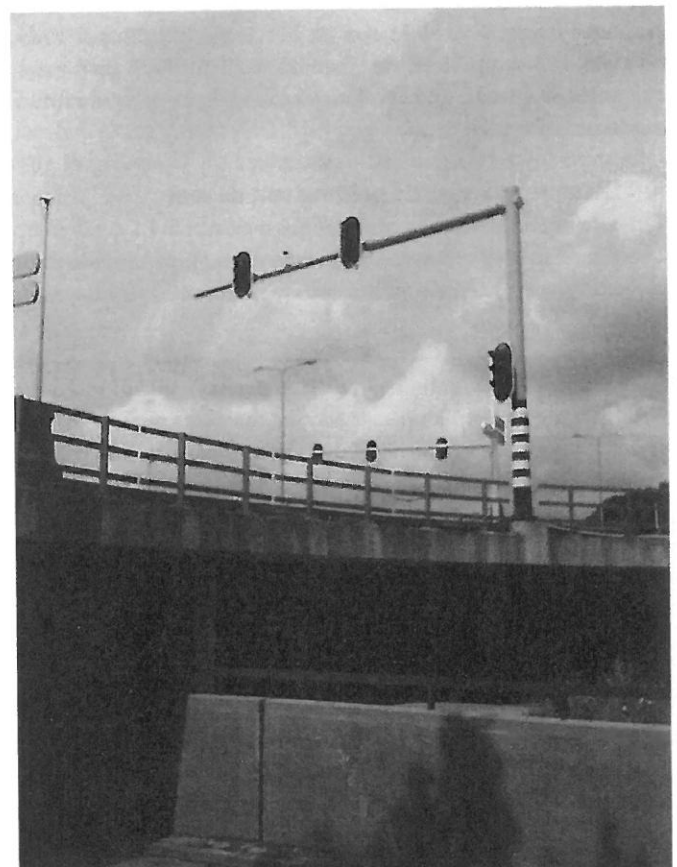

Foto: J.S. Nan

² Rb. 's-Gravenhage 22 december 1972, NJ 1973, 264.

³ C.J.M. Schuyt, *Recht, orde en burgerlijke ongehoorzaamheid* (diss. Leiden), Rotterdam: Rotterdam University Press 1972. Zie over een andere opvatting over burgerlijke ongehoorzaamheid: W. van den Burg, *Een andere visie op burgerlijke ongehoorzaamheid* (Post Scriptum Racks), Deventer: FED 1986.

⁴ HR 18 april 1989, NJ 1990, 61.

ongehoorzaamheden van dien aard een verkeersveiligheid bevorderend karakter heeft, omdat de negeerder heel goed beseft, dat hij dit doet op eigen risico en dus goed uit pleegt te kijken, terwijl de persoon die het groene licht voor zich ziet desnoods – daarna – met de ogen dicht zal oversteken.

Ik haast mij te zeggen, dat ik die theorie wel interessant, maar ook – in praktijk gebracht – zeer gevaarlijk acht.

Maar nogmaals: regels van recht, verboden en geboden dienen een begin van zin te hebben, willen ze op den duur stand houden.”

De vindplaats

Achter het station Amsterdam Centraal kom ik via bus 32 bij de kruising van de Johan van Hasseltweg met de Nieuwe Leeuwarderweg. Het is een drukke kruising, met veel rijbanen. Er wordt ondanks de naderende bouwvak hard gewerkt aan het asfalt. Wat opvalt is dat de kruising bezaaid is met verkeerslichten. Even snel doorrijden zal er lang niet altijd bij zijn. Geduld is een schone zaak, iets wat onze verdachte waarschijnlijk niet zal beamen. In zijn pleitnota bij de rechtbank omschrijft hij zichzelf overigens wel als “*géén recalcitrant persoon*” en is hij “*evenmin een notoire wetsovertreder*”, maar juist een voorstander van “*Recht en Orde*”. Maar dan moest het kennelijk wel *zijn* Recht en Orde zijn.

Vanaf de bushalte durf ik niet over de weg zelf naar de kruising te lopen, omdat ik zo anders een kleine honderd meter over de rijbaan moet overbruggen. Dat is me te link en had daarnaast gemakkelijk een overtreding van art. 5 WVV kunnen opleveren. En ik zag ietsje verderop twee agenten bezig met de nasleep van een klein ongeluk. Een preek (of erger) heb ik voor dit stukje niet over. Vanaf de zijkant van het viaduct probeer ik enkele mooie plaatjes te schieten,

maar sta dan nog te ver weg (zo goed is de camera op mijn telefoon niet). Ik klauter via de heuvelachtige berm van de buitencategorie naar boven en kom pal naast de rijbaan bij het kruispunt te staan op een plek waar ik als voetganger waarschijnlijk niet mag komen. Ik gok er maar op dat de prinsemarij me hier niet ziet. De politieagenten lijken inmiddels toch ook druk bezig met het schadeformulier. Van dichtbij neem ik het verkeerslicht *a quo* enkele malen op de foto. De auto's naast me stoppen keurig voor het rode licht. Een rijder kijkt naar me met verbaasde blik. Waarom neemt die jongen hier in 's hemelsnaam foto's van een stoplicht, lijkt hij te denken. Ik zet door. Een honende blik heb ik voor dit stukje wél over.

Ik loop via de berm ongemerkt weer terug naar het voetpad en slenter naar de bushalte. Daar neem ik bus 33 naar Amsterdam Centraal. Als ik voor het rode licht stilsta haal ik mijn telefoon snel weer tevoorschijn en schiet ik vanuit de bus nog twee kiekjes. Weer word ik raar aangekeken. Stoïcijns kijk ik voor me. De mensen in de bus zullen *Trema* wel niet lezen. Onbegrepen stap ik uit; moet ik niet ook een auto kopen?

Mr. J.S. Nan is advocaat bij Gilhuis Advocaten te Dordrecht en verwacht op 28 september 2011 als buitenpromovendus op het *lex certa*-beginsel te promoveren aan de Tilburg University.

Foto: J.S. Nan